

BIJNA EEN VADER

Alejandro Zambra (1975, Santiago de Chile) wordt beschouwd als een van de beste Chileense schrijvers van de huidige generatie. Zijn werk wordt over de hele wereld vertaald en is bekroond met internationale prijzen, waaronder de Nederlandse Prins Claus Prijs. Zambra's stukken verschijnen geregeld in *The New Yorker*, *Paris Review* en *McSweeney's*. *Bijna een vader* is onlangs genomineerd voor de prestigieuze tweejaarlijkse Mario Vargas Llosa Prijs.

Alejandro Zambra

BIJNA EEN VADER

roman

Vertaald uit het Spaans door Brigitte Coopmans

MERIDIAAN
UITGEVERS

2021

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk oktober 2021

© 2020 Alejandro Zambra

© 2021 Nederlandse vertaling Brigitte Coopmans

Oorspronkelijke titel *Poeta chileno*

Oorspronkelijke uitgave Editorial Anagrama, S.A., 2020,

Omslagontwerp Nanja Toebak, naar een omslag van Suhrkamp Verlag

Omslagfoto © David Alan Harvey

Auteursfoto © Mabel Maldonado

Foto op p. 390 © Mabel Maldonado

Foto op p. 433 © Toumani Camara

Typografie Wim ten Brinke

Drukkerij Wilco

ISBN 978 94 93169 41 8

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

 @meridiaanuitgevers

 @meridiaanboeken

 @MeridiaanBoeken

 LinkedIn Meridiaan Uitgevers

Voor Jazmina en Silvestre

INHOUD

- I VROEG WERK 11
- II STIEFFAMILIE 47
- III POETRY IN MOTION 193
- IV PARQUE DEL RECUERDO 361

Huis, ouders, liefde, het bestaat allemaal niet;
er zijn alleen speelkameraden.

ALAIN-FOURNIER/JORGE TEILLIER

Een techniek die dient om te schrijven
moet ook op het leven toepasbaar zijn.

FABIÁN CASAS

I

VROEG WERK

Het was de tijd van overbezorgde moeders, van stille vaders en potige grote broers, maar ook die van warme dekens, geweven kleden en poncho's, vandaar dat het niemand verbaasde dat Carla en Gonzalo elke namiddag wel twee of drie uur lang samen op de bank onder een enorme rode poncho van Chiloé-wol kropen, een soort eerste levensbehoefte in de strenge winter van 1991.

De ponchomethode bood Carla en Gonzalo de kans om ondanks alle hindernissen zo'n beetje alles uit te vreten, behalve dan de fameuze, sacrale, zo gevreesde maar ook langverwachte penetratie. Ondertussen bestond Carla's moeders methode in doen alsof ze er geen had; om hun vrijpostigheid te temperen kwam ze hooguit af en toe, met een haast onwaarneembaar schijnheilig ondertoon-tje, even vragen of ze het niet een beetje warm hadden, waarop zij in koor, met de onvaste stem van twee waar-deloze toneelschoolstudenten, antwoordden van niet, dat het hartstikke koud was.

En dan verdween Carla's moeder weer door de gang naar haar slaapkamer en concentreerde zich weer op haar televisieserie, die ze zonder geluid had aanstaan – de tv in de woonkamer stond hard genoeg, want daar keken Carla en Gonzalo dezelfde serie, nauwelijks geïnteresseerd, maar de ongeschreven regels van het spel dicteerden dat ze moesten opletten, al was het maar om op natuurlijke wijze te kunnen reageren op de opmerkingen van moeder, die niet per se vaak maar wel met onregelmatige tussen-

pozen de woonkamer in kwam om de bloemen in de vaas te schikken, de servetten te vouwen of een andere activiteit van twijfelachtige urgentie te verrichten en daarbij nu en dan, niet zozeer om hen te zien als wel om te laten voelen dat ze hen zien kon, een zijdelingse blik op de bank wierp en zich uitspraken liet ontvallen als ‘ze heeft er zelf om gevraagd’ of ‘die vent is niet helemaal goed bij zijn hoofd’, waarop Carla en Gonzalo, praktisch naakt en trillend van angst, altijd in koor reageerden met ‘ja’ of ‘ze is duidelijk verliefd’.

Carla’s afschrikwekkende grote broer – die geen rugby speelde maar qua houding en postuur zo bij het nationaal elftal had gekund – kwam meestal pas na middernacht thuis en sloot zich, de enkele keer dat hij vroeger was, op in zijn slaapkamer om Double Dragon te spelen, maar het gevaar bestond altijd dat hij beneden een stuk brood met mortadella of een glas cola zou komen halen. Gelukkig kregen Carla en Gonzalo daarbij hulp uit onverwachte hoek, en wel van de trap, in het bijzonder van de tweede – of voorlaatste – trede: tussen het moment dat deze ooverdovend kraakte en het moment waarop de grote broer in de woonkamer stond, zaten precies zes seconden, tijd genoeg om onder de poncho een positie in te nemen alsof ze twee onschuldige wildvreemden waren die puur uit solidariteit bij elkaar schuilden tegen de kou.

Elke avond kondigde de futuristische leader van het journal het einde van de dag aan; dan voerde het stelletje in de voortuin een gepassioneerde afscheidsscène op, soms tegelijk met het moment waarop Carla’s vader thuishkwam, die bij wijze van groet of dreigement met de koplampen van zijn Toyota knipperde en de motor liet ronken.

‘Dat geflikflooi duurt me nu wel lang genoeg,’ voegde de man er dan met opgetrokken wenkbrauwen aan toe, als hij in de stemming was.

Het was meer dan een uur reizen van La Reina naar Plaza de Maipú en meestal zat Gonzalo te lezen, hoewel dat in het zwakke licht niet altijd lukte en hij soms genoeg moest nemen met een vluchtige blik op een gedicht als ze even stilstonden op een verlichte straathoek. Elke avond kreeg Gonzalo op zijn kop dat hij te laat was en elke avond zwoer hij, zonder de geringste intentie zich aan zijn woord te houden, dat hij voortaan vroeger thuis zou zijn. Denkend aan Carla viel hij in slaap en als hij de slaap niet kon vatten, wat nogal eens gebeurde, masturbeerde hij denkend aan haar.

Masturberen terwijl je aan je geliefde denkt is, zoals iedereen weet, het vurigste bewijs van trouw, vooral als het, zoals voorafgaand aan films weleens gezegd wordt, strikt op waargebeurde feiten gebaseerd is: in plaats van zich te verliezen in onwaarschijnlijke fantasieën, zag Gonzalo hen samen zitten op dezelfde bank als altijd, onder dezelfde wollen poncho als altijd, met als enige verschil, als enig fictief element, dat ze alleen waren, en dan drong hij bij haar naar binnen en sloeg zij haar armen om hem heen en sloot zachtjes haar ogen.

Het beveiligingssysteem leek waterdicht, maar Carla en Gonzalo vertrouwden erop dat zich spoedig een kans zou voordoen. En aan het einde van de lente was het dan zo-
ver, net toen die achterlijke hitte roet in het eten dreigde te gooien. Piepende remmen en een koor aan kreten verscheurden de rust van acht uur 's avonds – op de hoek van de straat was een mormoon aangereden, waarop de vrouw des huizes naar buiten stooft om de laatste nieuwtjes te delen en Carla en Gonzalo zich realiseerden dat het langverwachte moment was aangebroken. Met de dertig seconden die de penetratie duurde en de drieënhalve minuut die het kostte om het kleine beetje bloed weg te poet-

sen en de glansloze ervaring te verwerken, had het hele proces amper vier minuten in beslag genomen, waarna Carla en Gonzalo zich in één moeite door aansloten bij de nieuwsgierige menigte rondom de blonde jongeman, die naast zijn kapotte fiets op het trottoir lag.

Als deze blonde jongeman was overleden en Carla zwanger was geraakt, zouden we spreken van een lichte disbalans in de wereld ten gunste van de donkere mensen, want dat er uit Carla, die zelf al best donker was, en de nog donkerdere Gonzalo een blonde baby zou zijn geboren, was uiterst onwaarschijnlijk – maar dit gebeurde allemaal niet: de mormoon raakte kreupel en Carla zo verdrietig en in zichzelf gekeerd dat ze Gonzalo, onder het aanvoeren van de gekste smoesjes, twee weken lang niet wilde zien. Toen ze hem uiteindelijk weer zag, was dat om het ‘face to face’ uit te maken.

Ter verdediging van Gonzalo moet gezegd dat er in die onfortuinlijke jaren nauwelijks informatie circuleerde en dat er geen hulp van ouders, goede raad van docenten of voorlichting op school voorhanden was, net zomin als ondersteunende overheidscampagnes of iets in die richting, want het land was te druk bezig met het overeind houden van de onlangs verworven, nog wankelende democratie om na te denken over vernuftige en eerstewereldachtige zaken als een integraal beleid voor seksuele voorlichting. Plotseling bevrijd van de dictatuur uit hun kindertijd, beleefden vijftienjarige Chilenen hun eigen transitie naar volwassenheid met het roken van wiet en het luisteren naar Silvio Rodríguez of Los Tres of Nirvana, terwijl ze allerlei angsten, frustraties, trauma's en vormen van verwarring doorgrondden of probeerden te doorgronden, dit alles vrijwel altijd volgens de riskante trial-and-error-methode.

Er stonden in die tijd natuurlijk niet miljarden filmpjes

online die seks als een marathonconcept propageerden, en Gonzalo was weliswaar bekend met bladen als *Bravo* en *Quirquincho* en had zelfs wel een paar keer de *Playboy* of de *Penthouse* 'gelezen', maar hij had nog nooit een pornofilm gezien en dus ook niet de beschikking over audiovisuele ondersteuning om te kunnen inzien dat zijn prestatie, hoe je het ook wendt of keert, beneden alle peil was geweest. Zijn hele idee van hoe het er in bed aan toe moest gaan, was gebaseerd op de ponchotraining en de vage, opgeblazen, fantasievolle verhalen van een paar klasgenoten.

Verrast en ontroostbaar als hij was, deed Gonzalo alles wat in zijn macht lag om weer bij Carla terug te keren, al was 'wat in zijn macht lag' niet meer dan elk halfuur belen en zijn tijd verdoen met een vruchteloze lobby via twee misleidende bemiddelaarsters die niet van plan waren hem te helpen; ze vonden hem slim, grappig en leuk om te zien, maar vergeleken met Carla's ontelbare pretendentes stelde hij, een vreemde vogel uit Maipú, een infiltrant, maar weinig voor.

Gonzalo restte weinig anders dan zich vol overgave op de poëzie te storten; hij sloot zich op in zijn kamer en leverde in amper vijf dagen tijd tweeënveertig sonnetten af, gedreven door de nerudiaanse hoop iets zo buitengewoon overtuigends te schrijven dat Carla hem simpelweg niet kón blijven afwijzen. Soms vergat hij zijn verdriet even en domineerde in elk geval voor een paar minuten de intellectuele uitdaging om een niet-lopend vers kloppend te maken of het juiste rijmwoord te vinden. Maar op de blijdschap over een naar zijn mening geslaagd beeld volgde meteen weer de bitterheid van het heden.

Helaas bevatte geen van de tweeënveertig composities onvervalste poëzie. Ter illustratie hiervan dit geenszins

memorable sonnet, dat niettemin tot de vijf beste – de vijf minst slechte – uit de serie moet worden gerekend:

De telefoon is rood als de zon
de telefoon is geel en groen als gras
ik zoek dag en nacht, wist ik maar waar je was
ik wandel als een zombie door het station.

Ik ben een plak kaas zonder boter of brood
een dolende peuk in de zak van een jas
of geknakt op de bodem van een damestas
ik ben als een pornoblaadje zonder bloot.

De telefoon rinkelt de hele dag door
mijn hart wordt geteisterd en ook mijn gehoor
en lachen doe ik denk ik voorlopig niet meer.

mijn voortand doet pijn, zelfs mijn wenkbrauw doet
zeer
misschien is het zomer, winter of lente
en is dit een van mijn laatste momenten.

Het enige wat er hoegenaamd deugde aan dit gedicht, was de geforceerde beheersing van de klassieke versvorm, wat voor een zestienjarige jongen als een verdienste kon worden beschouwd. Het laatste terzet van het sonnet was veruit het slechtst, maar tevens het authentiekst, want op zijn eigen laffe en ongrijpbare manier wilde Gonzalo wel degelijk dood. Het is niet grappig om met zijn gevoelens te spotten; laten we dat liever doen met het gedicht, met het voor de hand liggende of middelmatige rijm, de sentimentele toon, de onwillekeurige koddigheid, maar laten we zijn verdriet niet onderschatten, want dat was echt.

Terwijl Gonzalo met zijn tranen en zijn elflettergripige verzen worstelde, luisterde Carla steeds opnieuw naar 'Losing My Religion' van R.E.M., een hit uit die tijd die volgens haarzelf precies haar gemoedstoestand samenvatte, hoewel ze er maar een paar woorden van verstond ('life,' 'you,' 'me,' 'much,' 'this') en de titel, die ze in verband bracht met het begrip 'zonde,' alsof het liedje eigenlijk 'Losing My Virginity' heette. Ondanks het feit dat ze bij de nonnen op school zat, was haar pijn niet religieus of metafysisch van aard, maar puur fysiek, want alle symboliek en preutsheid daargelaten, was die penetratie gewoon hartstikke pijnlijk geweest: dezelfde piemel die ze in het geniep zonder enig beletsel in haar mond nam en dagelijks met de nodige vindingrijkheid masseerde, bleek ineens een gemene, genadeloze drillboor.

'Er komt niemand meer in, nooit meer. Gonzalo niet en niemand anders,' zei Carla tegen haar vriendinnen, die haar elke middag bezochten, terwijl zij dat liever niet had en haar wens om alleen te zijn van de daken schreeuwde, maar ze kwamen gewoon toch.

Carla's vriendinnen vielen op natuurlijke wijze onder te verdelen in een engelachtige, saaie, vrij grote groep van meisjes die nog maagd waren en een kleiner, divers gezelschap van meisjes die dat niet meer waren. Het clubje maagden kon weer worden onderverdeeld in een sub-groepje van meiden die als maagd het huwelijk in wilden

en een groter, wispelturig deel van 'nu nog niet'-meiden, waartoe Carla een tijdlang had behoord. Bij de groep ontmaagden had Carla dan weer twee vriendinnen die schitterden met een eigen licht en die door Carla sarcastisch maar vol bewondering 'de linkse garde' werden genoemd, in wezen omdat ze in vrijwel alle opzichten radicaler of misschien gewoon minder geremd waren dan iedereen die Carla kende (een van hen bleef maar tegen Carla zeggen dat ze een ander lievelingsliedje moest kiezen omdat naar haar mening 'I Touch Myself' van Divinyls, ook een populair liedje uit die tijd, beter van toepassing was op haar situatie dan 'Losing My Religion'. 'Een lievelingsliedje kies je niet,' had Carla geantwoord, en ze had helemaal gelijk).

Nadat ze de overdaad aan adviezen uit beide kampen had overdacht, besloot Carla vooral die van de linkse garde ter harte te nemen en haar eerste seksuele ervaring zo snel mogelijk uit te wissen, waarvoor ze logischerwijs met spoed naar een tweede op zoek moest. Op een vrijdag na school belde ze Gonzalo op met de vraag of ze in het centrum konden afspreken. Hij kon zijn geluk niet op en trok een sprintje naar de bushalte, wat heel bijzonder was, want hij vond het er altijd belachelijk uitzien als mensen over straat renden, vooral in lange broek. Hij moest staan, want er waren geen zitplaatsen meer in de microbus, maar kreeg het toch voor elkaar om onderweg nog een groot deel van de tweeënveertig gedichten die hij in zijn rugzak meedroeg, te herlezen.

Carla verwelkomde hem met een dikke zoen op zijn mond en vroeg meteen of ze weer verkering konden nemen en naar een liefdesmotel konden gaan, iets wat zijzelf bijna een jaar lang geweigerd had, onder het mom van fatsoen, geldgebrek, illegaliteit, bacteriofobie of al het hier-

voor genoemde samen, maar dit keer verzekerde ze hem op een enigszins overdreven wellustige toon dat ze nu wel wilde, dat ze niet kon wachten.

‘Ik heb gehoord dat er in de buurt van de handwerkmarkt eentje zit, ik heb condooms geregeld en ik heb geld,’ ratelde Carla in één adem door. ‘Kom!’

Het was een armetierig hol waar een geur van wierook en aangebrande olie hing, je kon er namelijk ook gefrituurde empanada’s met kaas of gehakt op je kamer laten bezorgen, en bier en mixdrankjes als *pinchuncho* en *piscola*, opties die ze allemaal afwezen. Een vrouw met roodgeverfd haar en blauwgestifte lippen nam het geld in ontvangst en vroeg uiteraard niet naar hun identiteitsbewijzen. Zodra ze de deur van het piepkleine kamertje achter zich dicht hadden gedaan, trokken Carla en Gonzalo hun kleren uit en bekeken elkaar met verbazing, alsof ze nog maar net hadden ontdekt wat naaktheid was, wat in zekere zin ook zo was. Een minuut of vijf lang beperkten ze zich tot zoenen, likken en bijten, waarna Carla zelf het condoom bij Gonzalo omdeed – ze had diezelfde ochtend met een gepelde maïskolf geoefend – en hij voorzichtig bij haar naar binnen ging, met de fijngevoeligheid en beheersing van iemand die het moment wil koesteren, dus alles verliep fantastisch, maar een significante verbetering was het niet, want de pijn bleef (Carla had zelfs meer pijn dan bij de eerste keer) en de penetratie duurde uiteindelijk zo lang als een specialist op de honderd meter sprint over de eerste vijftig zou doen.

Gonzalo trok het rolgordijn een stukje op om te kijken naar de mensen die van hun werk naar huis gingen, met een traagheid die hem van die afstand onwerkelijk voorkwam. Daarna knielde hij voor het bed en bestudeerde Carla’s voeten met opperste aandacht. Hij had nog nooit stilgestaan bij de lijnen in haar voeten, bij het bestaan van

lijnen in voetzolen; een hele minuut lang volgde hij, alsof hij probeerde uit een doolhof te komen, die chaotische sporen met vertakkingen naar het onzichtbare, en hij kwam op het idee om een lang gedicht te schrijven over iemand die op blote voeten over een eindeloos lang pad loopt tot alle lijnen op zijn voeten zijn weggesleten. Daarna ging hij naast Carla liggen en vroeg of hij haar zijn sonnetten mocht voorlezen.

‘Tuurlijk,’ zei Carla afwezig.

‘Het zijn er wel tweeënveertig.’

‘Lees maar voor welke jij het mooist vindt.’

‘Dat is lastig kiezen. Ik zal er twintig voorlezen.’

‘Drie,’ onderhandelde Carla dwingend.

‘Vijf.’

‘Oké dan.’

Gonzalo begon met een gedragen frasering aan de voordracht van zijn sonnetten, en hoewel Carla ze graag goed wilde vinden, deden ze haar eigenlijk niets. Tijdens het luisteren dacht ze aan Gonzalo’s nek, aan zijn borst, die zo glad was als ijs en toch zo warm, aan zijn sierlijke, bijna zichtbare geraamte, aan zijn soms grijze, soms groene en altijd wat vreemde ogen; ze vond hem beeldschoon en wat zou het fantastisch zijn geweest als dat ook voor zijn gedichten zou gelden, die ze niettemin aanhoorde met respect en een glimlachje dat sereen en ontspannen over moest komen, maar eerder een oefening in melancholie leek.

Net toen Gonzalo aan het vijfde sonnet begon, werd het gekreun in de kamer ernaast, waarvan ze slechts door een dun wandje gescheiden waren, luider. De ongewenste intimiteit met deze onbekenden had een uiteenlopend effect: Gonzalo ervoer het als een soort voorrecht om toegang te hebben tot onvervalste, directe liveporno – echte,

rauwe seks, inclusief krakend bed en semisynchroon gekreun, dat ongetwijfeld gelijk opging met elke memorabele stoot. Voor Carla was een dergelijke nabijheid aanvankelijk juist eerder storend, ze overwoog zelfs tegen de wand te bonzen om tot wat meer discretie te manen, maar uiteindelijk besloot ze aandachtig naar het gekreun te luisteren om te kunnen bepalen of de onbekende wellusteling zich boven- of onderop bevond of in een van die rare standjes die de meiden uit haar klas in de pauzes heel brutaal op het bord tekenden. Om zo te kunnen kreunen, als een onverslaanbare Roland Garros-kampioene, leek haar grandioos, maar dat zat er voorlopig niet in, want het gekreun dat ze hoorde was van genot, en hoewel pijn en genot soms door elkaar heen lopen, was dit bij Carla niet het geval, bij haar was het puur en alleen pijn.

Gedreven door een plotseling verlangen om harder te schreeuwen dan haar buurvrouw ging Carla boven op Gonzalo zitten en begon hem in zijn hals te likken. Hij greep met beide handen haar kont vast en voelde zijn erectie meteen helemaal terugkomen, waarmee de tweede wip van die middag – de derde in hun leven, die de herinnering aan de eerdere moest uitwissen of althans nuanceren – aanstaande leek. Gonzalo probeerde zelf een nieuw condoom om te doen, en hoewel hij met een bijna waardige klunzigheid te werk ging, waren die extra seconden voor Carla voldoende om de penetratie voor gezien te houden en het treffen te laten uitmonden in een routineuze en efficiënte wederzijdse masturbatiesessie.

Gonzalo vlijde zich tussen Carla's borsten en was waarschijnlijk in slaap gevallen als ze in de kamer ernaast niet zo'n kabaal hadden gemaakt, want die burens bleven maar als konijnen of idioten of idiote konijnen tekeergaan. Hij pakte de afstandsbediening, de tv-serie waar ze allebei verslingerd aan waren geraakt zou bijna beginnen – en op

zich was daar niks mis mee, want het was geen slechte serie en ze waren bij de laatste afleveringen –, maar Carla, die al tien minuten of zo naar het plafond lag te staren, griste de afstandsbediening uit zijn hand en zette niet alleen de tv uit, maar haalde ook nog de batterijen eruit en smeed ze tegen de muur. Er viel een stilte die maar weinig met stilte te maken had, want de burens waren nog altijd, zoals een docent literatuurtheorie zou zeggen, in medias res.

‘Dit kan toch niet,’ zei Gonzalo, met oprecht ongeloof. ‘Dit is gewoon té.’

‘Te wat?’

‘Hoor je ze niet? Dit gaat veel te lang door. Dit lijkt me niet normaal.’

‘Voor zover ik weet is het wél normaal,’ zei Carla, pogend niet al te nadrukkelijk over te komen. ‘Voor zover ik weet is dit júíst normaal.’

‘Blijkbaar heb jij veel verstand van seks,’ murmelde Gonzalo, in een poging zijn schaamte te verdoezelen. Ze zei niets terug.

Toen het gehijg in de kamer ernaast eindelijk verstomd was, hadden Carla en Gonzalo nog een uur over in het motel, maar ze hadden nergens meer zin in, niet eens om weg te gaan. Gonzalo bestudeerde Carla’s beeldschone rug en streelde een paar wat minder donkere lijnen, veroorzaakt door wisselende badkleding, die als een soort taetoeage in negatief van haar schouders naar beneden liepen.

‘Sorry,’ zei hij.

‘Het geeft niet,’ zei Carla.

‘Sorry,’ herhaalde Gonzalo.

Ze raaptten de batterijen van de afstandsbediening bij elkaar en konden nog net de laatste minuten van de serie

zien. Napratend over de aflevering liepen ze naar de Alameda. Het was een van de treurigere scènes van die middag, van de week, van de hele relatie misschien wel: Carla en Gonzalo die hand in hand, op weg naar de Alameda, de tv-serie bespraken. Ze waren als twee onbekenden die wanhopig naar een gemeenschappelijk gespreksonderwerp zochten; het leek alsof ze ergens over praatten en samen waren, maar ze wisten dat ze eigenlijk nergens over praatten en alleen waren.